ה מ א ס ף

לחדש אלול תקמ"ד

א

שירים

לבבוד הקיסר יאוזעפוס השני י"ר"ה.

ח ת י מ ת.

עוֹד תַּקְשִׁיב אוֹזֶן פְּעָלוֹ וַחֲדָשׁוֹת תְּצַמַּחְנָה
נִטְעֵי מֶשָׁרִים יַטַּע וּבְרֵגַע תִּפְרַחְנָה
כְּרָבִיבִים עֲלֵי עֵשֶׂב נַפְשׁוֹ דַּעַת מְרַעֲפָה
מָה רַבּוּ מַעֲשָׂיו מִשְׁמוּעַ מָלְאוּ אָזְנַיִם
חֵקֶר תִּקֵּן כְּמוֹהֶם לֹא רָאוּ עֵינַיִם
גֵּיהִי בֵן, טֶרֶם חַמָּה מַעֲגָלָה הַקְּפָה.

דין עִם חֶסֶד, אֵיבָה עִם אַהֲבָה, בּוֹ יַתְאִימוּ;
גַּם רֵיב גַּם שָׁלוֹם, גַּם רַע גַּם טוֹב, בּוֹ יִשְׁלִימוּ
כִּי בָל אַחַת אֶת מִשְׁפַּט צִדְקָתוֹ שׁוֹמָעַת

דָּמְתָה נַפְשׁוֹ לְעֵרֶן צִיץ אוֹשֶׁר מִצַּמָּחֶת
אַדָּמָתָהּ אַדְמַת שָׁלוֹם וּפִרְחֶיהָ נָחֶת
אַף שָׁמֶיהָ יִזְלוּ גְשָׁמֵי בִין מִטְרוֹת
דָּעַת

כִּירֵחַ זִיו רוּם נָשְׂפֶל פֶּה אֶל פֶּה יִשְׁקוּ
אוֹר כִּי יוּפַע מֵעָל גַּם עָבִים מֵיכֶם יִצְקוּ
תּוֹצִיא אֶרֶץ צִמְחָהּ כָּל זֶרַע בָּהּ זָרוּעַ
כֵּן חָכְמַת הַמּוֹשֵׁל אִם בְּרוּחוֹ מוֹשֶׁלֶת
תִּפְרָה צִמְחֵי צֶדֶק וּתְשָׁרֵשׁ עֵץ אוֹלֶת ·
בְּמָשׁוֹל אִישׁ חָכָם יָחֵל עָם
מְהֻמּוֹת פָּרוּעַ ·

גַּם אַתֶּם בֵּית יַעֲקֹב, עֲנוֹת בָּאוֹ עָלֶיהָ הַזְכִּירוּ!
כִּי זָכַר עַם דָּל, לוֹ עוֹלְלוֹת הִשְׁאִירוּ
וַיֹּאמַר : „שׁוּבוּ אֲגוֹל מֵעֲלֵיכֶם חֶרְפַּתְכֶם
„מוֹטוֹת בַּרְזֶל מֵרְרוּ אֶתְכֶם אֲלֵי יַעֲקֹב ,
„שִׂימוּ תַּחְתָּם חַבְלֵי אָדָם מְצוּף יִמְתָּקוּ
„כִּי בַעֲבוּתוֹת אַהֲבָה הֲנֵי יוֹצֵא
„לִקְרַאתְכֶם ·

„חֲזַק וְהִיוּ לַאֲנָשִׁים, תּוּגַת לֵב הָסִירוּ
„דַּרְכֵי נִכְאֵי רוּחַ, מִקְּרֵבֵיכֶם הַעֲבִירוּ
„וּתְנוּ יָד לְשָׁלוֹם הַמַּלְכוּת לְשָׁלוֹם יוֹשִׁבְיָהּ
„דִּבְּרוּ

„דַּבְּרוּ כִּשְׁפַת עַמִּי, מוּסָר הַשֵּׂכֶל הָבִינוּ
„לַמְּדוּ לִבְנֵיכֶם וּבְתֵּי מִדְרָשׁ הָכִינוּ
„חַזְקוּ אֶת הַמַּמְלָכָה, אֶהֱבוּ אֶת אוֹהֲבֶיהָ.

„וְעַל מָה תֻּחַתּוּ? אֶת מוֹסְרוֹת יָדְכֶם
„פִּתָּחְתִּי
„עַל קִנְיָן וּמִסְחָר רִשְׁיוֹן לָכֶם נָתַתִּי
„וּמֵעֲבוֹדַת הָאֲדָמָה אֶתְכֶם לֹא הִבְדַּלְתִּי
„אֻמָּנִים גַּם עוֹשִׁים בְּמְלָאכוֹת מִכֶּם יַעֲמוֹדוּ
„חַכְמֵי לֵב בָּכֶם, חֲכָמוֹת רָמוֹת יְלַמּוּדוּ
„אֶת כָּל אֵלֶּה צִוִּיתִי, עַל כָּל זֹאת
הִשְׂכַּלְתִּי.

שִׁמְעָה טְרֶיעסְט וַתִּשְׁמַח, וַתָּקָם וַתַּעַשׂ
לָבְשָׁה מָשׁוֹשׁ, וַתַּחְגּוֹר חַיִל וַתָּסַר כָּעַשׂ,
וַתֹּאמֶר, מַה טּוֹב! אֶת אֵלִי אוֹדֶה
הַפָּעַם
וַתִּבֶן בַּיִת חָכְמָה וַתַּחְצוֹב עַמּוּדֶיהָ,
וּכְתוֹב אִמְרֵי בִין עַל סֵפֶר, שָׁלְחָה יָדֶיהָ,
וַתִּכֶל כָּל הַמְּלָאכָה כְּלָה טוֹבַת טָעַם.

יְלָדֶיהָ יָשִׁירוּ מַעֲשֶׂה אֵל מַה נִפְלָאוּ
תַּכְלִית כָּל מוּעֲצוֹתָיו, חַכְמֵי לֵב לֹא מָצְאוּ
אָמְרוּ נוֹאָשׁ, וּפִרְוּת עָמַד אַחַר פָּתְלִינוּ

דֶּלֶת בֵּית הַסֵּפֶר עַל פִּי מֶלֶךְ נִפְתָּחָה
כִּי מַלְכֵּנוּ אוֹמֵן יַלְדֵי עֶרֶב נִשְׁפָּחָה
וּבְרַחֵם אָב עַל בָּנִים; כֵּן רִחַם עָלֵינוּ ׃

נָגִיד כְּאָב לָנוּ, אֵל נָא כָּאֵב רַחֵמֵנוּ
מְנֻחָה שִׁיוֹת נְרָחוֹת, בְּעָצָתְךָ תַּנְחֵנוּ
לִבּוֹ לָפַחַד יִשְׁחָק כִּי עֻזּוֹ מִקְדָּשׁ ׃
נָא טוֹב לַכֹּל! נַפְשׁוֹ בְּצַחֲצוּחַ תַּשְׂבִּיעַ
גִּבּוֹר בָּאָרֶץ יִהְיֶה, עַל אוֹיְבָיו יָרִיעַ
וּמְלֹא חָכְמָה כִּירֵחַ בַּחֲצִי הַחֹדֶשׁ ׃

וְלְעוֹמָתָם אֲבוֹת יַעֲנוּ: יְחִיֶה מַלְכֵּנוּ
אֵל הָאֵר נָא לַמֵּאִיר בַּחשֶׁךְ עֵינֵינוּ
שׁוּר אֶל מַעֲשָׂיו וּשְׁקוֹל אוֹתָם
בַּמֹּאזְנַיִם
אֵל מִבְנֵה חָכְמָתוֹ מַלְכֵי אֶרֶץ יָבִינוּ
מָה רַב יָפִי, וּכְתַבְנִיתוֹ גַּם הַמָּה יָכִינוּ ׃
אַף יָשִׁירוּ: הָיִיתָ לָנוּ לָעֲנִיִּים ׃

שָׁמַיִם מִמַּעַל שִׁפְעַת שׁוֹבַע יָרִיקוּ
וּתְהוֹמוֹת אֶרֶץ מִתַּחַת רַב טוּב יָפִיקוּ
עַל רֹאשׁ צַדִּיק עַל רֹאשׁ יָאוֹעֵף
יַחְדָּיו תָּבאֶנָה

חַכְמֵי לֵב תַּחַת צִלּוֹ כְּגֶפֶן יִפְרָחוּ
קְנֵן וּמִסְחַר תַּחַת מֶמְשַׁלְתּוֹ יִצְמָחוּ
יִרְאוּ נִסּוֹ עָמָה קֶחְמָה תֵּימָנָה צָפוֹנָה ׃

יַחְדָּיו יִשְׂאוּ קוֹל , רוֹעָה יִשְׂרָאֵל חָמָלְתָּ
דּוֹפֵא לִשְׁבוּרֵי לֵב רוֹעֶה חָבָם פָּקַדְתָּ
לַחֲבוֹשׁ מַחַץ נוֹשָׁן, מַחַץ רוֹעֶה אֱוִילִי
מִגָּבְהֵךְ יָאוֹץ עַף וְם עַל עַם דַּל רָאִיתָ
יְצַנֵּךְ אֵל , לָלֶכֶת בְּדַרְכָּיו אוֹיְתָ
הֲאֵל לָשׁוּבַת מַגִּיהַי לִרְאוֹת מַשְׁפְּלִי ׃

נפתלי הירץ וויזל

הירא׳ והתקוה במחזר׳

בן עשרים שנה הייתי ואלה מספר ימי אשר חלפו לי מיום היותי על תבל רציתי המה , ואכבי כער מדעת שודעי , תבל , כעו מעשלותיה לפני , דרך אלך בו לא ידעתי מכוח לכף רגלי אבקש , ומקום ממנוחה לא מצאתי ; מבדת בערים אשר סביבי , במוסד כמוהו לא ידשותו, ואפן לוקניש והמה כל יורדי , ורק נדול ורק ידים לפני , כלב ים אכבי עומד , ירא וחרד לקול פחץ נלוי בן יספרוני , ומי יועיבי לכל אהיה שלל למו ?

בהעלותי אלה על לבבי , בשוד דבריתי , והנה תמונה לנגד עיני , כדמות אשר זקנה רחיתי לקראתי, רחשה ירעד מזוקן , לימים כפתה פניה , ורעדה לחותבי למלה , ותקרא אלי לאמור : קום בא הכשר ! ואכבי אנשך , אכבי אתנהלה לאטי ואתה תלך אחרי , למען תבא אל מקום המנוחה אשר בו חפצת ׃ (ובאורם כלתה לדבר והיא המשיקה אותי

חותי ללכת אתה , ולא יכלתי לנוס מפניה) כשהלתי משמוע דבריה אלה , ואענן ואומר : אוי לי כי כדמתי ! אין זה כי אם לצטון לי בדרך כאשר אשאה לקראתי , אל ארץ לפחים תביאני , ארץ צלמות לא נוגה עליו , מי יתן החרש החרשתי ותהי לי לחכמה !

עודני מדבר והנה תמונה אחרת במחזה לנגד עיני , כדמות נערה יפהפיה רחיתי לקראתי , הוד והדר לבושה , חן וחסד על לשונה , ותקרא אלי לאמור : את קולך שמעתי , נס שתכנך עלה בחזוני , ועתה קום כא ללכת אחרי , תכני תביאך אל ארץ טובה , ארץ לא תחסר כל דבר , עיטות יולאי בקעה , ותהומות בחר יביטון עיניך , שם תמצא מרגוע תנוח כאות נפשך .

מדה מאוד שמחתי לקול דבריה , ואשאל לה , הגידי נא לי כתי מי את ? ומה שמך ? גם את שם האשה הזקנה הידעת ? הגידי לי . ותען ותאמר : תקוה שמי , גם את שם האשה הזקנה ידעתי יראה הוא . ואחוז לקראתה לחבק אותה , ואומר : קומי נא הגילילי מידי הזקנה הזאת , גם כה גם בחברתה לא חפצתי , משכיני את , אחריך ארוצה , אלך לאחוך דרך זו תנחיני . כדברי אלה , ויסי עם לבבי ללכת עמה , והנה האשה הזקנה המזיקה את כלף משלי , ותאמר אלי : סורה מזה מן הדרך אשר התקוה הולכת בו , אל תשמע לקולה , כמלקות שפתיה אל תדיחך , אל ארץ טובה לא תביאך , כעיניך תראה אותה ושמה לא תבא , הרי זכר בצורות וגדולות בשמים תראך מנגד , אך מי זה ידרוך על במותמו ? — דרך שדות מקמדי עין , גבות נחלי גיא , תביאך אל ארץ מוכך , בלה שמיר ושית , נייס יצמחו שמה , ושעיריס ידקדו מביבה , שם תבלה בבכי עתך , ובינון יחלופון ימיך .

פלצות לשמעי אלה , וכרך בלבב כיום קרב בשמעו תרועת מלחמה תרעד כפשו בו , לא ידע אל מי יפנה ? מי יכנע , ומי יגליח ? כן עמדתי , לא ידעתי לקול מי אשמע ? ואל מי אפנה ללבת ?

עודני שומד והנה רוח על פני יחלוף , וקול ברעש שמעתי מדבר אלי לאמור : בן אדם שמע בקולי ! בין תבין את אשר לפניך , את שני המחורות האלה אתן לך אל לבחותך הדרך

בדרך ; ועתה ליענך ויהי אלהים עמך , גם משכיחם אל תכח ידך , החמת כי תבחר , ללכת לחרה , גם השכיח תשכח , את זאת תיעשה לטוב לך כל הימים , כי אז תצליח את דרכיך ואז תשכיל ׃

אך זאת חויתי ואספרה , הקורא הרך שמעני ! ואתה דע לך ׃ —

ת ׃ ׃ ׃ כ ׃

ב

מכתבים

מכתב לח"ר ל"ע מאת החכם הכולל רופא ופרלפעסר ליעוויסאן גרו ׃

שמעתי ותשמח לבי , לקול מבשר שמחתי כשמחה בקציר ומה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד , להוליך את לבן הרחבה עטרת תפארת אבותיו והדרת לשוניו הקדושה , אשר השלכו אחרי גוויו , להשפיק בילדי נכריס , כטרפו את הכרמים , וכרס שלנו לא נטרפו , על זאת היה דוה לבי זה ימים לא כביר , כאשר גם הרמותי ידי ואקרא בקול גדול בהיותי בארץ רחבת ידים ויושבים בני חורין , היא העיר הגדולה **לאנדרע** רבתי עם שרתי בחדשות שמה כתבתי את ספרי **מאמר התורה והחכמה** , ועליו ככל הדברים אשר אתן לפניכם , (תוכו רצוף להבה מדברי חכמים ומליצותם) , למטה בסוף החוברת הזאת , ואם טובים המה בעיניכם , כתובים נתונים המה לכם ואספתם אותם אל תוך כתיכם , ומאספיכם ירשוה ׃ ועד הנה לא שקטתי ולא נחתי , ובלבי מים ירדו עיני על לא שמרו בני ישראל את משמרת לשון הקודש , ובמסתריים תבכה נפשי , ושוד ידי נטויה ללמד את בני ישראל את דרך לשון הקודש החדשה , ואפן כה וכה , ואדע כי אין איש תומך בידי ולא מצאתי עזר כנגדי , עד אשר בחתם גם אתם אל המצוקה והמחלה , אשר גם משה מורשה לבני ישראל , כאשר רחיתי את נחל הבשור אשר חלקתם

חלקתם ביעקב וחבלתם בישראל עם כמאמר הכתוב לחדיו, לחכוף רוח חיים בחפניו, ותתי רוחי, ואומר ברוך ה' אשר לא הסבית גואל לחחונו בבי ישראל! חזקו ואמצו אל תרחו מן הכוערים בעם, ומכחשים הערופים בחש דת למו במקומים והמוטרים בקנאת עצמם, ולא קנאת ה' בבחות תעשה זאת להם, זאל תחפזו מרגעת בועלי חון ועמל בקרבם חשר יבשו לשיכים בעיניכם ולצניעים בלבבכם להפר מעשה ידיכם, כי אם בחמת ובחמים אתם עושים את הדבר הזה, ולבבכם שלם עם ה' לאלהיכם בלא ביד רמה תצאו במחנה העבריים, והלך לפניהם ה', **ומאספם** אלהי ישראל, ומי בעל דבריו, יגש אליכם ויתן לכם את ברייתו שלום ואמת, ויבי ה' עמכם, תעזות חן חן לכם!

וגם אמוכי לא אחדל לשלוח לכם ביד איש ברייתכם, אשר הם עמנו היום, הנר ר' שמואל ווירטהיימער, הנר יוסי ביומו ככל אשר שלחתם מאת בל איש אוהב האמת, ודורש טוב לעמו.

הנה לכם ידע, וחרעתם את אחמת הקודש אשר עליו אתם עומדים, ויהי נועם ה' עליכם, ומעשה ידיכם כוננה עליכם, ומעשה ידיכם כוננהו.

אמנם אל יאר בעיניכם, אם משפטים אחבר אתכם לאמור, אחוע עברתם את פי המכס, אשר יעץ אתכם נוד, לבלתי התל בדברי אחרים, ולהניעם בדברי ריבות בשעריכם? ואנחנו בדבריכם דברי איש, (שאלתיהו לכל נאותי וגו') והיה בעיניכם כמאכל, למה תעשון כן? ולמה תקומו תחת אבותיכם להתנלע הריב, ולהכלים אנשים גוחים לבעבור הרעיתם? לא זה הדרך ישכון אור, לא אוסיפו לעשות כדבר הזה עוד, וחם נכשפה ונם כלתה נפשכם להגדיל תורה ולהאדירה, אל תביאהו עוד למלחמה בערב *).

ועתה

---

*) אבר התנצלנו על זה בחוברת בתובה להחכם הרופא הכלל: כי לא היתה דעתנו להעיר ריב או לבזות גדולים, כבי העלמנו עם כותב הכתבת במכתבנו; ובכל זאת יקרו דברי החבם בעיניכו, בם הניעו אהבתו אלינו ולבבנו כי שלם הוא עמנו, ומי יתן והיה

ועתה שמעו נא דברי אשר דברתי אליכם: (מאמר התורה והחכמה דף ה' **לאנדן תקלא לפק**) ועוד רעה לחרת ראיתי, והיא רבה מאוד, והיא שיבת בעוונינו הקדושה אשר אין דורש ואין מבקש לה, עם רחמיהו החומות אשר סביבותינו הקרובים והרחוקים, לא ינוחו ולא ישקטו מעשות ספרים אין קץ, אלים ולוים מדבר וחוכר חבר בלשון עמו למען הרחיבו, ומדוע נגרע מכחלת לבותינו, לעשה לשוונינו הקדושה? כרפים אנחנו כרפים, לבלתי עשות הדבר הטוב הזה; ואף בהגיעי דלת ויחסרון לשוונינו, כי אין איתנו יודע לקרוא ספר או לתאר דבר בל"ק, אשר לא נמצא כתוב בספר התורה והנביאים, ואף כואת מעטו ימי המליצה ונעימי המדברים, ולא ימצא כ"א לחד בעיר ושנים במשפחה, ומספר בני ישראל המדברים בשפה ברורה מעט הוא ונער יכתבם, ויתרס לשון עלגים ושפה לחרת ידברו, כי בטרם ידע הנער מקום ברע ובחור בטוב יבשלוהו עליהן בלשונם העלג בשפה ולשנות דבריס ולבו כל עמו, עד כי יגדל הנער ויתבונן מאליו, או יוקין בחולתו, ומבד שבחי ותוחלתו: הגיעו ורעו דברי הרשי"בם ז"ל בהתחלת פרשת ויסב "ישכילו ויבינו תוכחי" וגו" ע"ד שאמר שהתוכח עם רש"י חמיו ז"ל ושהודה לו שביאורו הוא מספיק, כי אין מקרא יוצא מידי פשוטו ודקדוקו; ומה יאמרו הגויס אשר סביבותינו בהתוכחם עמנו בלשוונינו אשר בחרתם בה ויתר גיורה מבחרתינו? הלא נשים יד לפה, הלא ינצחו אותנו בטענותיהם, הלא יאמרו: רק עם בכל וקטן, העם הזה! תחת שבח הסבטחה מבורח י"ת אליהו: ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה; לא טוב הדבר אשר אתם עושים להשליך אחרי גויכו עטרת תפארת לשוונינו, לבו ונתחזקה בעד עמנו ובעד לשוונינו הבתן בידי זרים, ולא נכשיל עוד ילדי בני ישראל המצפצפים והמהגים בלעגן לשון היא, ונדבר בשפתינו ברורה נגד מלכים ולא נבוש, ונבוא לזה בלמדנו בתקדק כפי מה שיורה עליו פשוטו ודקדוקו, והמבחן והתלמוד הנמצאן חלוה, והלכות המתעעים ממנה ויתחזקו עי"ן הזכרתינו בהם בכח הענינים המתדשים, ובקדם התחלתנו בלמוד

והיה זה לנגד כל חכמי עמנו, לחזרות לנו את אשר שגינו, ולחכתנו בטה אזנן לדבריהם, להמיר שגגה ממנו בי זה תפארתנו בלמוד ובלמוד עוד כל הימים.

ללמוד התלמוד יהות ללמוד מכוח התלמוד והוא הבין התלמוד ובכין בו הבנת פשוטו והגיונו, מכלי השכוש והחריפות של הכל ובהבלות זמן רב על הלכה אחת, ואפשר ע"ז לא נכון בה החמת ולא נגיע כלל לתועלתיות הכוכרות והמכוונות ממנה ויתעקש שכלנו תחת התישרנו לחורו, ומה נדלה טעותינו ברצותינו לקבן ולחמת הדברים הפכיים המתנגדים בעצמותם למאמר המתפשט בתלמוד „אלו ואלו דברי אלהים חיים" תכל תשמיש לנחנו ושנגה כחכר לביחור המאמר הזה, כי לא יחלטו החכמים ז"ל מה שנזר הפכו המוכרל רחשון והוא „שלא יתקבצו שני הפכים בנושא א' ובזמן א'" אמנם כוונתם בו מה שאמרו, כי ידוע שבעקרי הדתיים לא בא המחלוקת כלל, תכל בפל המחלוקת בפעיפי הדתיים כפי התחלקות סברות החכמים, זה יאמר שהפעיף [דומה] לעקר המקובל לאמרו וזה ידמהו לעקר המקובל התירו, וכן בענין טומאה וטהרה ודומיהם ולכן פבת כולם מיוסדים על דברי אלקים חיים, ורצוני, על העקרים המקובלים, מצורף לזה שהכל לפי הזמן והמאורע. בחבר הערנו לפנים ויורה גם זה מאמרם ז"ל בתלמוד פסחים פ" מקום שנהגו, „תניח, בין שאמרו להדליק בין שאמרו שלא להדליק, שניהם לדבר אחד נתכוונו „ תכל העקר שבידם" יחיד ורבים הלכה כרבים „ מלבד שהוא עקר מקובל אמרו יתברך לאמרי רבים להטות, הוא גם עקר שכלי, כי הדעות שאליהם יפכימו רבים הם דעות נדקות, כי מקור החכמה ויסודה אחד ולכן הפכמת כ" חכמים לדעה אחד הוא ענין מחודי, והפכו בפתיים שיתחלקו בפתיהם: ומה מאוד נדקו בחכמתם לפי זאת ההבחה, באמרם „ הטייתך לרעה ע"פ שניס" כי כמו שנזרה התורה בעדות השוא שלא יתאמת אפס ע"פ שניס; כן נזרו החכמים גם הם בעדות השכל, והבן זה מאוד, תכל באמרם „ הטייתך לטובה ע"פ אחת „ כבר בא בדרש מן והלילו — וכן כל דבריהם ז"ל מיוסדים על קושבי השכל ומסכימים עם החקירה האמיתית אחר הדקדוק ורעיון היטב בהם, ורוב מפי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן מיוסדים על עקרים שכליים מבוארים בחכמת ההגיון ע"כ. את הדברים האלה ויתר דברי אמת תמצאו בספר מאמר התורה והחכמה. ואתה תחזו ממנו כטוב בעיניכם לתת לבם יד ושם בתוך דברי המחבר ומי יתן והיה לבבכם זה ליראה את ה' כל הימים ולהכין את דבריכם ולסעדם במשפט ובצדקה, ואתם שלום! דברי הרופא ול"ק היטופה

מרדכי גומפל בן המנוח כמהורר ליב שנאבר ז"ל.

על דבר חנוך הבנים בראוי .

פרק שני .

אמר החכם : הרשוני מזיקים רבים , ולא מצאתי מזיק לי כלשוני . ואמר עוד : ה" נטע בלשד ב" לזנים ו"כ עינים ולשון אחד שישמע וירחה יותר ממה שידבר . ואמר : המשכיל יספר מה שראה , והכסיל מה שמע . ובפרט הדבור שהוא שקר שהוא מגונה מאוד , כאשר נעשה כהיתר הדבור הכוזב , וגניבת הדעת , ומושבים אותו לדבר מועיל לעצמם , ובאמת גורמים רעה ובזיון לעצמם . ועוד רעה חולה ראיתי רבים מהאפשים בודים מלבם דברים נאים לשמוע , כדי שיהיה להם מה לספר בשבתם עם הבריות , ויחשבו חכמים ויודעים הרבה , ויהו הבריות חזקים עליהם , ויש שיספרו דברים לחיתים , רק שיערבו בהם שקרים , ליפות הענין המסופר , ורחוי לחיש השלם להזהר מלהרהר במלים לא יסכן בם , כי המחשב והרעיון הוא מחלק הדבור הפנימי הנתון בלשד להיות שותף , ויש בענין הנפש השכלי לבד . וכתב תריסטו ב"ם המדות , "והדבור "המיוחד בלשד שני חלקים , ה"א שהוא מחשב ושופט ומתבונן "על יושר וכיוצא וחלק זה החלק מיוחס הדבור בעצם "ורחשובה : וחלק ה"ב שהוא נקשר וכפוף אל המחשב , והוא "המתעורר ועקר בשמירה והכלינן תלוי בו" . *) גם בעים

---

*) בחור הדבור כך , השתדלות העיון והמחשבה נקרא בפי כל בעלי ההגיון הדבור הפנימי , והדבור בכלי המבטא נקרא הדבור החיצוני , ובדרך משלי אמרו : הלשון קולמוס הלב ושלוח המצפון . והדבור הפנימי ר"ל המחשבה ומערכי הלב , לא יעשה סוס רוכב חוץ לנפש כי אם אחרי הלבשו מלבוש הגוף בחופן שיצא אל היכרי התבונה ומשם אל כלי המבטא , ומשם אל האויר , ונעתק משם אל אוזן השומע להיות נכנס ללבו , ויבין כוונת המדבר אם טובה אם רעה היא , לפ"ז מה שיצייר לים במחשבתו עיניים לא ישיגו מזה סוס רוכב לאחריים , כי מי יבין מערכי לב אים ומצפוני רעיוני ? וזולתי אלהי כל ! אחכל כשיצא לחוץ ידבר אל אוזן השומע בזה המכשלה קחושה לכוח אם לאחד אם לשבט , ומרוב לשמור לשונו שלא יכשל , ולכן אמרו חז"ל

כעיס זמירות בזירין , קורח בגרון : מי היה חזן חייס , בעור לשומו מרע — ר"ל מעקר (טעם הדבר שרע הוא שקר מכואר בתרוכה בם" גן בעול) וכהיות שהחטא הזה הוא שחדש דם בעקבין , ויגר כל אדם תקיף , על כן הזהיר השמירה ביותר , לכן תעיס סוללה בעד לשונך , ותקן בדלתים פיך , ועל שפתיך תשמור חוק , כל ימי חייו דבר שפתים למותר , לו תרחה טוב , ותכנל מכל פוקה - וזהו מה שרציתי להקדים מגודל הזהרת לשמירת השקר לגדולים כדי שנלמוד להקשבים , ולו הרגילו לותם מקטנותם להניד האמת , ולהרחיקם הרחק מאוד מן השקר וההבל , לא השמיעו התעיבו עלילה גם בגדולתם - בהיות שנעשה כהרגל לנעוך הדעת לפעמים בעת הצורך דהיינו , אם מפאת הכווכה , להכלל מהכזוב לו מדרך סלוס , אך הנער לא יכין מלומה מזה - ועוד רעה יותר מספרים להנער דברי הבלים ושטות מעשי תעתועים מעניני מבשפות ורוחות , וימלאו מוח התיוק במחשבות משוגעות וחיתלתול , ובעתו יגדל השורש הזה , פורה רחש ולענה -

אולם בחסרון הזה , שהנער מורגל לשקר או לערב האמת והשקר , יוצא מכאן שבות ושעמים מבני אלפעמים הנער מסתוקק לדעת דברים נסנבים ממנו ושואל לעתים שאלות עמוקות , אשר אי אפשר להניעו טעם הדבר על בורו סיפת הדעת ברור וגלוי , בהיות שהכלו ורוחו רפה וחלוש , וקשה לו לצייר במחשבותיו , להבין התשובה הכנויה על ידיעות נאות וחכליות מפורסמות , הקודמות לה , ולפעמים יאחל למי שאינו יכול להבין בנקל , והוא יסיב לתרים לא

חז"ל : מחשבה דעה אין הקב"ה מצרף למעשה ומעשה לא"ל - וזהו כוונת תריסטו : הח" שהוא מחשב ר"ל התחלות המחשבה להוליך העניו הנכסתר במעמקי הלב על ידי הדבור הפנימי שהוא הציור והמדמה , יבוא השופט לשפוט ולהתבונן על יושר וכזוכה מהמחשבה , אזו בחמת הדבור בפעל ותחשונה , אך זה אינו נזוק בלוס בין דעה ובין טובה ; אולם חלק ה"ב שאחרי הצטייר המחשבה בפנימיות יוציאיה אכח אל הפועל בכלי המבטא והוא נקבר ובכוף אל המחשבה בחמת גיקר השמירה תלויה בו ושומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו -

לא בהשכיל, ויבצע את מוחו בדברי תפל, ויש מי שלא יוכל להכניע הנער סיסיר למשמעתו, אם לא ביד חזקה ובקש להשיג רצונו ע"י מוסר ירחה ואימה, ויבדח מלבו המלאות בוזות והבלים, וע"י כן מכחד החמת מלבבו; או כשרואה להעיר תשוקתו בלמוד ובזריזות יבטיח לו דברים נפלאים, ואחרי כן ירמה אותו כי לא יתן לו מאומה, ובקוץ מעשי האב ביד הבן.

ובהיות שהעיקר הזה באחרית הימים מזיק לנער ולאחריות לכן ראוי לכל אב ומורה מסכיל שלא להטיל אימה יתירה על תכיכיו, ויש מתשבתו ודאגתו להרגילם תמיד לדבר האמת, ולא ירמה אותם בשום דבר, כדי שלא יתבדו הנערים לתוכתם ובטחונם בדברי האב או המורה, מפני שהרבה פעמים מהצורך שיתמיכו לבד לדבר המורה מבלי בקשת המופת והרחיב לו שום טעם, ואם המורה מרמה אותם ויתפל כם פעם אחת, הלא בשתים לא יתמיכו לדבריו; לכל בדברים שתיכו יוכל להגיד האמת לנער, דהיינו שנשבעים מדעתו להבין, טוב שיחריש וישיבנו על פי דרכו, שאם ינדיל יורהו האמת העמוק. רק כל השתדלות האב או המורה יהיה להשגיח ולהורות לו שלא יסתיר שום דבר ולא יכחיד האמת ואם ישמע שעשה כזה וכזה, יפתל לו, בכחת ונועם, לא בזעם, עד שיודה על האמת, ויגיד לו מה שעשה, ומדוע עשה, ויוכיחהו ג"כ בכחת שלא לעשות כזה עוד, וירחהו את המגופה שים בעשיתו זאת, למען ירחה בעיניו, ובלבבו יבין המעשה הרע, ושב ורפא לו.

ואם מן הצורך להטיל עליו אימה ולהפחידהו, כי בלתי זאת תיכנו שומע; לכל הפחות יתעורר פחדו בדברים מפחידים בחמת למען לא יזיד עוד לעשות, וכן כשיבטיח לו מתנה, צריך להבטיח לו מה שיש בידו לקייס, כללו של דבר: צריך שיתפתל בכל מחמקי כחו, שלא ליטע בלב הנער שום מחשבת הבל ושקר, ואז באחרית הימים יתן פדיון גמול יגיעו כפלים, ואת אשר זרע בדמעה, ברנה יקצור מלא טערים, ומשכה שכר יירש חלף עמלו. אשרי הגבר יתריך ימים לרשת נטע שעשועיו, אשר בעמל ידיו נטע, יגדלו ויהיו לנפן תהרת, יודעי הכמוסיות, מלחים תורתך נדרך תרן כרמון, לו ישמח לבו גם הוא!

פרק שלשי.

הקנאה והתקמה ביניהם יחד בינוניים מקטנותם, ואף שהפעלות האלה, לא יזיקו לבני אדם בקטנותם; מכל מקום אם נניח לעצות רעות, ולא נשים קולנו בעדם, אז בעת בואם בימים והנה בפורקת עלתה נגה הפעילו משכלותיהם עבודי רוע, ופריו ארך מעופף. ואכם אחד מהיר ובקי במלאכת החנוך, לו עצה ותבונה, ספר כתב על שמירת הבנים ממדות הנכוריות, את דבריו קראתי מתקו לחכי, דבש וחלב תחת לשונו לכן חמרתי להעתיק דבריו פה, קחו את לקחו, לכו לחמו בלחמו, ושתו ביין עצתו החזיקו את תורותיו ותושבון בשובה ונחת. וכה דבר:

הזהרו אבות ותשתדלו לחזוד מבלתי הצדיק כעם הנערים לו ליחס ספקות לחכמי זולתם נקיים בדבר הזה, לו לבעלי חיים בלתי מדברים למען השקיטם מחמתם *) רחיתי ההרגל המגונה הזה שהוא משתרר עוד בהרבה הוריס, והוא סבה ועדות למדת הנקמה, והדבר כאלו בדו ההרגל בכוונה מיוחדת לכך, השמרו אבות ממנו. שהכאה והדחיה וההשלכה מכעס (גם חז"ל הרבו להזהיר על ענין הרע הזה ואמרו: כל הקורע בגדיו בתמתו, או שמשבר כלי כאלו עובד עבודה זרה) יאשר לבניכם לעון אשר לא יכופר; לכן תשמרו אותם והוכיחו על פניהם במחוד מחוד, אם יניחו דבר וילמדו מפני שהוא על אדם, לו אם ידברו שוא שחק ודופי וגנות, ובאחם שהית היום הזה הכחידו הדבר תחת לשונם ולא הגידו. ואם הגר להם היום, יהיה בדברים לו במעשה והמה היום לביכם לעוק חמס עליהם, תלמדו אותם שיהלצו להיום הזה, ותהפכו בזכותו לאמור: שגגה היא מלפניו, ולא בזדון עשה זאת ואם יזיק המעשה על לבו, יתנחם מאשר הגר לכם, אל תבקשו שאוכיח אותו, כי טוב הוא שיכיר את מעלו, וירחה שאתם מלאתם לו, ותהיו יקרים יותר בעיניו, ויסוב להאהב אתכם כפליס; אבל אם רצוי שתוכיחו אותו, ולגעור

---

*) ההרגל הזה נתפשט עוד עד היום הזה, כשהגער מרתיח כעיר מחימה, יבעוט ברגליו לרצה, כדי להשקיטו יאמרו לו: הם הם בני! השלמן הזה לו העבד לו הכלב סבב את הדבר הזה, רוק בא בידי, ואני אכבו וגם יכו בחתת, והוא יתנו לו די להרבה פעמים.

ולנעור בו, לו תורו לבניכם שלא נעשתם התוכחה והנזרה על המעשה אשר עשה כ"ק בתכלית שלא יזיד לעשות עוד כפעם אחר. וזה דרך המוסר החמתי, כי דבר חיוב הוא למשכיל ללמוד לבניו שחין מן הרחוי לגמול לאדם רעה ולנקום ממנו כ"ק במקום שהעונש הכרח הוא כדי למנעו מתוספת העשיה. הורים! חין לים בחרן אשר יוכל להתפאר שחין לו צר ושויד כעולם, לכן אם יש לכם שויד נגד פני בניכם, לא תרחו תחותכם לנקום ממנו חן בדבור, חן במעשה, כי ממכם ירחו בניכם, וילמדו רוע המדה הזאת הנשרשת בקרבכם, שחין תקנה להכריחה, ואם השעה צריכה לנקמותכם לכל הפחות תרחיקו חותם ברגע הזאת מנגדכם, למען לא ירחו בניס ערות חבותם, ולא יעשו כזימתם.

אם השתכלתם שבניכם יגילו בחיד זולתם, לו תשתדלו שהנשים החלה אשר על לידם שמחו בניכם, יעשו טובה להם, ויסבירו פניס למו, לקנות להם דברי שעשועים שמשמחים הלב ואחרי כן תוכיחו חותם בתוכחת מגולה, ותזכירו את חטחתם ואולת שמחתם אשר שמחו בנזק רעיהם, לו יבושו מדרכיהם, וזאת היא תרופה נחושה למכתם.

ס . . . ס

השער בדפים הבאים.

ג

תולדות גדולי ישראל.

ד

תולדות הזמן.

ה

בשורת ספרים חדשים יפקד מקומם.

מודעה

מ ו ד ע ה .

ראשית מוצא שפתינו לברך לאל עליון אשר עזרנו עד הנה והאמין ידנו להקים את הדבר אשר דברנו לכם אחינו בית ישראל !

ואחרין יצאנו בדברי תודה וברכה לקראתכם חכמי וכבודי עמנו ! אשר הייתם לעזר לנו , בהתגילכם מרוחכם עלינו , הלא הטוב יגלם לכם , כי טובה עשיתם , ותהי משכורתכם שלמה מאת ה" אלהי ישראל ! ואתם לכשיש יקריס המתנדבים בעם ! אשר נתתם לבבם מוצא למען חקות הכמה בגלו , תשועות תן תן לכם !

האר היודע ועד , גם עשתונותינו הוא יודע כי לא בזהב חפצנו , לא בכסף חמדנו ; אך כל מגמתינו להריס קרן שפת יהודה העוכרת בחכר השכחה , ובחשפתות הבזיון (חולי ירצה ה" בהשתדלותנו !) לכן מודיע לכם אחינו בית ישראל התהוכים ! את אשר עם לבבנו , להוציא לאור המכתב הזה גם בשנה הבאה כאשר עשינו , דק אחד בל"ק יודי קודש בחדשו , וכל מגמתנו תהיה למלאות המכתב הזה בדברים יקרים אשר בידנו , ואשר יבואו עוד אלינו , כאשר הבטיחו לותנו רבים מחכמי עמנו , ובפרט חכמי הספרדיים , ולפעמים גם דק אחד בלשון אשכנזי , ומדי שנה בשנה בשלחה אתו שתי צורות חכמים מחכמי עמנו פתוחי לוח נחושת , ודיה כל איש אשר יבוא על החתום יודיע מחשבתו לאחבי בריתנו אשר לנו בכל עיר ועיר , והמה ימלאו רצונם .

וזאת לדעת : בעיר **המבורג** נטה שכמו לשאת עמנו השר הנגיד המפורסם כ"ה **שמואל** ווירטהיימער נרו אשר אחנו נושאים תשועות תן לו , והאיש מהעיר הזאת אשר ברצונו לבוא על החתום , או אם דבר לו אלינו , יודיע את מחשבתו להנגיד הנזכר .

דברי עבדיכם , המשתחוים מרחוק מול הדרת כבודכם , דורשי שלומכם וטובתכם כל הימים .

חברת דורשי לשון עבר .